

Evaluatie Haags Pionieren 2016-2020

Protestantse Kerk
Den Haag

Algemene Kerkenraad
Commissie Haags Pionieren
November 2020

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Advies aan de Algemene Kerkenraad	5
Inleiding	7
1 Omslag in het landelijke beleid.....	9
2 Pionieren in Den Haag.....	11
2.1 Aantal betrokkenen	11
2.2 Verschillende fasen	11
2.3 Wat pionieren teweegbrengt.....	12
2.4 Over en weer leren.....	13
3 Oude pioniersplekken.....	15
3.1 Geloven in Moerwijk.....	15
3.2 Leven in Laak	17
4 Nieuwe pioniersplekken.....	19
4.1 LichtDelen.....	19
4.2 LUX	20
4.3 Zinzoekers	22
4.4 Hoopvol Transvaal.....	23
5 De Commissie Haags Pionieren	25
5.1 Rol van de commissie	25
5.2 Pionierbegeleider	26
5.3 Samenstelling.....	26
6 Investeren in nieuwe vormen van kerkzijn	27
6.1 De kosten van vier jaar Haags pionieren	27
6.2 Investeren in de toekomst	28
7 De toekomst van vernieuwend kerk-zijn.....	29
8 Aanbevelingen aan de Algemene Kerkenraad.....	31
Bijlage 1 Samenwerkingsovereenkomst Protestantse Kerk in Nederland (Landelijk Team Pionieren) en de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage	33

Advies aan de Algemene Kerkenraad

Een pioniersplek is een nieuwe vorm van kerk-zijn voor mensen die niet naar een kerk gaan. Plekken waar de kerk zich opnieuw uitvindt, waar het geloof opnieuw onder woorden wordt gebracht, waar nieuwe mensen met het Evangelie worden bereikt. Een pioniersplek gaat van start als er minstens één wijkgemeente is die ruimte en steun biedt en een pioniersteam dat de schouders eronder wil zetten.

Momenteel zijn er zes pioniersplekken in de Protestantse Kerk Den Haag: Geloven in Moerwijk (thans een zelfstandige stichting), Leven in Laak, LichtDelen, Zinzoekers, LUX en Hoopvol Transvaal met in totaal ruim 400 betrokken personen en een jaarlijkse totaalinvestering van ±€58.000 vanaf 2016. Dit zijn lichtplekken kriskras door Den Haag geworden, waar mensen met de hoopvolle boodschap van het Evangelie in aanraking komen. Mensen uit allerlei sociale lagen, van allerlei leeftijden en herkomst. Dat is een prestatie van formaat!

De uitdaging en tevens advies voor de (nabije) toekomst is om deze pioniersplekken te blijven ondersteunen. Ze verdienen het om hun netwerk te vergroten, contacten te verdiepen en zich te blijven ontwikkelen in het zoeken en vinden van nieuwe wegen en nieuwe taal om het geloof ter sprake te brengen. Het advies hierbij is om de bestaande vijf plekken en de ontwikkeling van twee nieuwe plekken van 2021-2025 te ondersteunen met maximaal €27.500 per jaar.

Van belang is dat vanaf de start van een pioniersplek het pioniersteam zelf verantwoordelijk is voor een sluitende begroting. De pioniersplek kan maar deels en dan vooral in de beginjaren leunen op de Protestantse Kerk Den Haag en zal gelijk zelf op zoek moeten gaan naar financiële verduurzaming. De afgelopen jaren is daar te weinig aandacht aan besteed. Met tot gevolg dat sommige pioniersplekken veel duurder uitvielen dan beoogd -en begroot- was.

De stip aan de horizon in Den Haag is dat pioniersplekken uitgroeien tot zelfstandige geloofsgemeenschappen. En als dat niet lukt, kan een pioniersplek onder de hoede van een bestaande wijkgemeente verder gaan als missionair initiatief van deze wijkgemeente, of verdergaan als kerngemeente. In overleg tussen het pioniersteam, de Protestantse Kerk Den Haag en de landelijke kerk wordt bepaald wat de best passende mogelijkheid is voor het vervolg.

Pionieren is missionair werk. Maar missionair zijn is meer dan pionieren. Het advies aan de Algemene Kerkenraad is dan ook om het pionierswerk meer onderdeel te maken van het gemeentezijn. Er moet meer werk van gemaakt worden om pioniers en pioniersteams in contact te brengen met het reguliere missionaire werk in de wijkgemeenten. Ze kunnen veel van elkaar leren. Ze dienen samen te zoeken naar nieuwe manieren van kerkzijn en nieuwe groepen in de stad in contact te brengen met het Evangelie. Missionair-zijn is immers een opdracht voor de hele kerk.

De samenwerking met het Landelijk Team Pionieren is van belang om op de hoogte te blijven van de landelijke ontwikkeling en om zo gesubsidieerd te blijven worden bij de ondersteuning van het pionierswerk in Den Haag. Wel adviseert de commissie om de pionierbegeleiding los te koppelen van de beleidsmatige ondersteuning van de commissie en de startbegeleiding.

Resumerend adviseert de Commissie Haags Pionieren de Algemene Kerkenraad de aanbevelingen voor de toekomst, zoals verwoord in hoofdstuk 8 op pagina 31, integraal over te nemen als basis voor de beleidsvisie Haags Pionieren 2021-2025 en financiële vertaling ervan naar de PGG begroting 2021.

Inleiding

'Stel dat er in 2020 in Den Haag zeven pioniersplekken zijn. Experimenten met nieuwe vormen van kerkzijn, gericht op mensen die niet (meer) bij een kerk betrokken zijn. Meestal kleinschalig, soms wat groter.'¹

Zo begint het rapport *Pionieren in Den Haag* dat in september 2016 werd aangeboden aan de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Kerk Den Haag. Een visionair rapport. Een rapport met lef. Het getuigde óók van lef dat de Algemene Kerkenraad dat rapport heeft aangenomen en voor deze nieuwe vormen van kerkzijn budget heeft vrijgemaakt, in een tijd van krimpende wijkgemeenten en krimpende financiën in Protestants Den Haag.

Inmiddels loopt het jaar 2020 op zijn einde en is het een goed moment om de balans op te maken. Zeven pioniersplekken hebben wij net niet gehaald. We zijn er wel dicht in de buurt gekomen. Momenteel zijn er zes pioniersplekken in de Protestantse Kerk Den Haag:

- Geloven in Moerwijk (2013 - begonnen als MarcusConnect in 2011)
- Leven in Laak (2014)
- LichtDelen (2017)
- Zinzoekers (2019)
- LUX (2019)
- Hoopvol Transvaal (2020)

Zes verschillende plekken waar de kerk zich opnieuw uitvindt, waar het geloof opnieuw onder woorden wordt gebracht, waar nieuwe mensen met het Evangelie worden bereikt. De eerste is sinds 2020 formeel geen pioniersplek meer. Geloven in Moerwijk staat inmiddels op eigen benen.

Wat is een pioniersplek?

Een nieuwe vorm van kerk-zijn, voor mensen die niet naar een kerk gaan.

Bij het starten van een pioniersplek zijn er drie uitgangspunten:

- afstemming op de context (door te luisteren naar wat er speelt);
- werken vanuit gedeeld geloof (om te beginnen binnen het pioniersteam);
- duurzame gemeenschapsvorming (gericht op de langere termijn).

Een pioniersplek gaat van start als er één of meer protestantse (wijk)gemeenten zijn die deze pioniersplek ruimte en steun willen geven. Daarnaast is het belangrijk dat er een goed plan is en dat er een team is dat de schouders eronder wil zetten. Pionieren kan zowel in een geografisch gebied van bijvoorbeeld een wijkgemeente, of gericht op een speciale doelgroep zoals Zinzoekers.

¹ Pionieren in Den Haag. Voorstel om ruimte te scheppen voor nieuwe vormen van kerkzijn, 14 augustus 2016 (geaccordeerd op 28 september 2016), pag. 12.

1 Omslag in het landelijke beleid

Wij leven in boeiende tijden. De Protestantse Kerk van Den Haag krimpt en tegelijk ontstaan er nieuwe initiatieven. Nadat in 2004 de Protestantse Kerk in Nederland tot stand kwam, is ingezet op het bereiken van groepen mensen die niet veel hebben met de kerk of het christelijk geloof.

In 2008 ontstond de afdeling Missionair werk & kerkgroei van de Protestantse Kerk in Nederland. De doelstelling was om weer te durven dromen van een kerk die groeit en om mensen van buiten opnieuw te interesseren voor de kerk en het christelijk geloof. De inzet was toen kerkplanting. Er werden pioniers (vaak fulltime predikanten of kerkelijk werkers) aangetrokken en die werden naar een pioniersplek 'uitgezonden'. De financiën werden voor een groot deel door de landelijke kerk gedragen. Zo begonnen bijvoorbeeld ds. Taco Koster in Crosspoint (Nieuw-Vennep) en ds. Rob Visser in De Binnenwaai (IJburg, Amsterdam).

In deze vorm van pionieren zijn ook de eerste pioniersplekken in Den Haag ontstaan: Bettelies Westerbeek (2014) in Geloven in Moerwijk en Petra de Nooy in Leven in Laak (2014). Een pionier met een ruime aanstelling gaat aan het werk in een gebied waar de kerk niet of nauwelijks nog aanwezig is, maakt contacten in de wijk en zoekt een team om zich heen.

Vanaf 2016 is er een omslag in het denken gekomen van het pionieren in de Protestantse Kerk in Nederland. Sindsdien wordt minder ingezet op een betaalde (dure) pionier die wordt uitgezonden in een 'missiegebied'. Er wordt juist meer ingezet op een pioniersteam van vrijwilligers die in de buurt waar ze wonen actief worden om nieuwe doelgroepen met het christelijk geloof te bereiken. Alleen indien het een meerwaarde heeft, wordt daar een betaalde kracht bij gezocht. En dan vaak voor maar een beperkt deel van de volledige werktijd. Voordeel van deze manier van werken is dat het veel minder financiële druk met zich meebrengt en de pioniersplek van meet af aan begint met een team en dus breder gedragen wordt. Nadeel is dat zo'n pioniersplek minder makkelijk start in een gebied waar de institutionele kerk nagenoeg verdwenen is.

De afgelopen beleidsperiode beslaat dus vooral deze nieuwe vorm van pionieren. In deze periode zijn er in Den Haag vier nieuwe pioniersplekken van start gegaan: LichtDelen (2017), Zinzoekers (2019), LUX (2019) en Hoopvol Transvaal (2020).

Voortgang van de twee oude pioniersplekken heeft in deze beleidsperiode ook veel aandacht gevraagd. De financiering van de pioniersplekken 'van het oude stempel' werd hoe langer hoe meer een last voor de Protestantse Kerk Den Haag en de Commissie Haags Pionieren. Het resulteerde soms in moeilijke gesprekken rond contracten en voortgang van de pioniersplek. De twee oudste pioniersplekken besloegen een (te) groot deel van het budget van de commissie. Dit heeft belemmerend gewerkt bij het opstarten van nieuwe plekken. Ook is er veel tijd geïnvesteerd in het goed houden van de verhoudingen en het afwickelen van contracten. De Commissie Haags Pionieren heeft daardoor minder kunnen focussen op het starten en begeleiden van nieuwe pioniersplekken dan ze zou willen.

2 Pionieren in Den Haag

Ten opzichte van begin 2016, toen de beleidsnotitie Pionieren in Den Haag net verscheen, zijn er nu in 2020 vier nieuwe initiatieven bijgekomen. De subsidies voor pioniersplekken vanuit de landelijke kerk zijn na 2013 bescheidener geworden. Dat heeft gevolgen gehad voor de oudste pioniersplekken Geloven in Moerwijk en Leven in Laak. Uit ervaringen blijkt dat veel pioniersplekken niet zo groot worden dat ze op termijn een predikant of kerkelijk werker in kunnen zetten.

Een bescheidener subsidie vanuit de landelijke kerk en de Protestantse Kerk Den Haag stimuleert wel dat vanaf de start naar een meer financieel haalbare kerkvorm wordt gezocht. Daarnaast kunnen zo ook met dezelfde financiële middelen meer pioniersplekken gesteund worden. De vier Haagse pioniersplekken die gestart zijn na 2016 hebben dan ook een veel bescheidener budget en een kleinere aanstelling voor de betaalde pioniers. Zowel landelijk als stedelijk is vanaf dat moment ook meer geïnvesteerd in de training en begeleiding van pioniersteams.

2.1 Aantal betrokkenen

De afgelopen jaren is door alle pioniersplekken in Den Haag aangegeven hoeveel mensen bij hun pioniersplek betrokken zijn. We maken daarin onderscheid tussen mensen die al kerkelijk actief waren en mensen die niet kerkelijk actief waren. We maken ook onderscheid tussen mensen die stevig betrokken zijn bij de pioniersplek (maandelijks of vaker bij een activiteit) en mensen die incidenteel betrokken zijn.

Overzicht van pioniersplekken Den Haag	Stevig betrokken	Incidenteel betrokken	Totaal
Was al kerkelijk actief	57	85	142
Was niet kerkelijk actief	90	170	260
Totaal	147	255	402

De verleiding is groot om het succes van pioniersplekken af te meten aan aantallen. Terwijl kwantiteit lang niet alles zegt over de kwaliteit van het werk wat er gebeurt: de bijzondere contacten die er ontstaan tussen mensen, dat ene gesprek wat voor iemand leven veranderend was of de impact die het werk vanuit een pioniersplek kan hebben op het leven van mensen, of ze nu stevig betrokken, incidenteel betrokken of op een andere manier betrokken zijn bij een pioniersplek. Dit is de reden dat in deze rapportage praktijkverhalen en -foto's zijn opgenomen.

2.2 Verschillende fasen

Het doel van de pioniersplekken in Den Haag is dat zij uitgroeien tot zelfstandige geloofsgemeenschappen. Dit zal waarschijnlijk niet in alle gevallen gebeuren, maar het blijft wel de stip aan de horizon. Soms lukt het echter niet om een geloofsgemeenschap te laten ontstaan. Soms past het beter dat een pioniersplek verdergaat onder de hoede van een bestaande wijkgemeente. Ook dat wordt van harte ondersteund.

Tot voor kort werd door de landelijke kerk aan een pioniersteam zes jaar (2 x 3 jaar, met aflopende bedragen) financiële steun geboden. Uit landelijk onderzoek bleek echter dat groeien naar zelfstandigheid veel meer tijd (vaak 6 tot 12 jaar) in beslag neemt.

De landelijke kerk heeft derhalve in januari 2019 besloten vier jaar langer steun te geven aan pioniersteams. Daarbij biedt de landelijke kerk in principe na zes jaar geen financiële steun meer aan pioniersplekken, maar wel inhoudelijke steun, training en een netwerk aan de pioniersplekken.

Bij verzelfstandiging van de eerste pioniersplekken is gebleken dat de ontwikkeling naar een 'normale' wijkgemeente een moeilijk begaanbare weg is voor de pioniersplekken. Het blijkt dat pioniersplekken moeilijk uit de voeten kunnen met bestaande mogelijkheden in de kerkorde. Dit omdat de organisatiegraad van een reguliere gemeente vaak heel hoog is. Daarbij komt een (vaak ongewenst) alternatief. Namelijk, dat pioniersplekken zich noodgedwongen moeten organiseren in een stichting buiten de kerk. Er is door de landelijke kerk gewerkt aan een extra optie voor pioniersplekken, om deze een goed onderdak te kunnen bieden binnen de Protestantse Kerk. Mogelijk biedt deze vorm, 'kerngemeente'² worden, een optie die zowel een lichtere organisatievorm biedt als ook voldoende zelfstandigheid.

Er komt een moment dat een pioniersplek officieel geen pioniersplek meer is. Dat moment ligt nu na maximaal 10 jaar ondersteuning. Er zijn verschillende opties voor het vervolg:

1. stoppen (dat heeft niet de voorkeur, maar het kan);
2. verder gaan onder de vleugels van een bestaande gemeente;
3. verder gaan als reguliere gemeente (is lastig, maar het kan);
4. verder gaan als missionaire gemeente (gekoppeld aan reguliere gemeente);
5. verder gaan als kerngemeente.

In overleg tussen het pioniersteam, de Protestantse Kerk Den Haag en de landelijke kerk wordt bepaald wat de best passende mogelijkheid is voor het vervolg.

In Den Haag heeft Geloven in Moerwijk deze overgang gemaakt. Momenteel gaan zij verder als geloofsgemeenschap in relatie met andere kerken in de buurt, waaronder de Marcuskerk. Zij hebben een stichting opgericht die fondsen werft. Formeel maakt zij daardoor geen onderdeel meer uit van de Protestantse Kerk Den Haag. Leven in Laak maakt nog steeds deel uit van de pioniersgemeenschap. Zij heeft momenteel geen betaalde pionier. Sinds eind 2019 bestaat het team van Leven in Laak volledig uit vrijwilligers.

2.3 Wat pionieren teweegbrengt

De effecten van pionieren in Den Haag zijn heel divers. Dit heeft te maken met de diversiteit, qua doelgroep en ontwikkeltijd, van de verschillende pioniersplekken. Sommige pioniersplekken zijn sterk diaconaal georiënteerd (Geloven in Moerwijk) terwijl anderen dat in veel mindere mate zijn (LUX en Zinzoekers). LUX en Zinzoekers richten zich op een speciale doelgroep (twintigers en dertigers) in heel de stad. LichtDelen, Leven in Laak en Geloven in Moerwijk zijn meer geografisch bepaald. In alle pioniersplekken worden mensen bereikt die niet of niet meer bij de kerk betrokken waren. Wel blijft het moeilijk om nieuwe mensen te binden en een plek te laten innemen in de gemeenschap van de pioniersplekken.

² Zie over 'kerngemeenten': [Mozaïek van kerkplekken](#), april 2019, pag. 33-35.

Sommige pioniersplekken werken met kleinschalige activiteiten, terwijl andere plekken meer door grotere 'events' de doelgroep proberen te bereiken. Voor de ene pioniersplek is een vaste plek belangrijker dan voor de andere pioniersplek. Ondanks deze verschillen werken ook deze laatste pioniersteams met kleine groepen (leesgroepen, maaltijden etc.) om juist ook een persoonlijke benadering te stimuleren.

De impact van de activiteiten die de pioniersplekken organiseren, zijn voor veel bezoekers van grote betekenis.

2.4 Over en weer leren

De afgelopen vier jaar is er niet alleen door de pioniers en pioniersteams gewerkt aan nieuwe vormen van kerk-zijn. Ook de Commissie Haags Pionieren heeft aan een aantal belangrijke randvoorwaarden gewerkt om het pionieren in Den Haag te verbeteren. Zo is er veel aandacht en tijd besteed aan de 'governance' van pionieren. In april 2019 is hiervoor het beleidsdocument 'Financiën en Werkgeverschap' vastgesteld. Hierin worden lessen getrokken uit het verleden, rond aanstellingen en jaargesprekken met de pioniers.

Van belang is dat vanaf de start van een pioniersplek het pioniersteam zelf verantwoordelijk is voor een sluitende begroting. De plek kan niet te veel leunen op de Protestantse Kerk Den Haag, maar zal zelf vanaf de start moeten zoeken naar eigen mogelijkheden om een sluitende begroting te hebben. Zo zijn de teams zelf verantwoordelijk voor het zoeken en vinden van externe fondsen en zullen zelf de subsidies van de Protestantse Kerk in Nederland en de Maatschappij van Welstand moeten aanvragen. Dat zorgt van meet af aan voor een bewustwording over de kosten van het pionieren. En brengt een denkproces op gang over toekomstbestendigheid van de plek, ook als de kerkelijke bijdragen afnemen. Het pioniersteam zal daar zelf realistische plannen voor moeten maken.

Ook wordt er gezocht naar goede verbindingen tussen de pioniersteams onderling en faciliteert de Commissie Haags Pionieren contacten tussen pioniersteams en Haagse pioniers, zodat ze elkaar kunnen inspireren en bemoedigen.

Er moet actiever worden ingezet op het over en weer met de bestaande wijkgemeenten delen in de geleerde lessen. Ook de bestaande wijkgemeenten zullen op hun eigen manier moeten 'pionieren' om kerkzijn in de toekomst mogelijk te houden. Missionair-zijn is een opdracht voor alle (wijk)gemeenten en kerken.

De Commissie Haags Pionieren zal daarin zo nodig faciliteren en het voortouw nemen om wijkgemeenten en pioniersplekken bij elkaar te brengen. Ook kan er meegedacht worden bij het toerusten van wijkgemeenten en gemeenteleden in missionair zijn. Te denken valt aan een Haags Leerhuis missionair kerkzijn, of meer lokaal georganiseerde bijeenkomsten rond de bijbel: Denk hierbij aan de Alpha cursus, contextueel Bijbellezen of de cursus De Bijbel in Grote Lijn.

3 Oude pioniersplekken

3.1 Geloven in Moerwijk

De oudste pioniersplek van Den Haag is Geloven in Moerwijk.³ Het is ook de bekendste Haagse pioniersplek. De pionier Bettelies Westerbeek zet haar expertise landelijk in, bijvoorbeeld bij de pionierstrainingen van de Protestantse Kerk in Nederland. De gemeente Den Haag, buurtorganisaties en media weten deze pioniersplek te vinden. Geloven in Moerwijk staat daarmee echt op de kaart.

In zeven jaar tijd is er heel wat bereikt in een sociaal zwakke wijk van onze stad. Geloven in Moerwijk zorgt voor verbinding in Moerwijk (middels bijv. De LED-groepen,⁴ de maaltijden en gesprekken Bij Betje en in de Buurttuin). Geloven in Moerwijk speelt een belangrijke rol in de wijk, voor zowel de bewoners maar ook voor andere organisaties. Er is een brede samenwerking met andere kerken en de Moerwijk-coöperatie. In aanvang heeft Geloven in Moerwijk een grote rol gespeeld voor het omarmen van het Kerkasiel. Publicitair heeft Geloven in Moerwijk via plaatselijke en landelijke pers, televisie en het blad Petrus een behoorlijke bekendheid gekregen. Ook heeft geloven in Moerwijk in aanvang een rol gespeeld bij het kerkasiel.

Pionier Bettelies Westerbeek: 'Ik denk dat het voor ons heel goed is om te weten dat het niet gaat om aantallen, dat het niet gaat om volle kerken, maar dat het gewoon gaat om daar waar je bent als kerk, en om daar op een goede manier aanwezig te zijn...'

³ In 2011 gestart als MarcusConnect. Zie <https://www.geloveninmoerwijk.nl>.

⁴ LED-groep staat voor Leven, Eten, Delen-groep.

Toch zijn er ook problemen. Dat zit hem vooral in binnenkerkelijke afspraken en onduidelijkheden. Er is bij het team van Geloven in Moerwijk al langer onvrede over de afspraken rond de aanstelling van de pionier en (het gebrek aan) ondersteuning van de Commissie Haags Pionieren en de pionierbegeleider. Van beide zijden wordt dit betreurd. De vele wisselingen in de Commissie Haags Pionieren hebben hier geen positieve rol in gespeeld. Daarover zijn verschillende gesprekken gevoerd zonder dat het vertrouwen tussen het team en de commissie echt hersteld is.

De landelijke financiering voor Geloven in Moerwijk is in 2020 opgehouden en ook de financiering vanuit de Protestantse Kerk Den Haag is inmiddels na zeven jaar opgedroogd. In augustus 2020 is het dienstverband van de pionier en de Protestantse Kerk Den Haag afgelopen. Formeel staat Geloven in Moerwijk daarmee op eigen benen.

Dat is financieel lastig. Moerwijk is een wijk waar je niet van de doelgroep kunt verwachten dat ze deze plek financieel kunnen dragen. Geloven in Moerwijk zoekt nu naar wegen om financieel zelfstandig te zijn. Ook bezint zij zich op haar plek in de Protestantse Kerk Den Haag. Het team van Geloven in Moerwijk ervaart al langere tijd te weinig steun van de landelijke en de lokale kerk bij het ontwikkelen van visie of een helpende hand bij hun zoektocht naar bestendinging van de pioniersplek. Daarbij hebben ze het gevoel dat er te veel over financiën wordt gesproken en te weinig waarde wordt toegekend aan het goede werk en de expertise die in Moerwijk wordt opgedaan. Gesprekken daarover tussen de Commissie Haags Pionieren en het team van Geloven in Moerwijk hebben niet het gewenste resultaat opgeleverd. De Commissie Haags Pionieren is van mening dat zij steeds heeft geprobeerd voldoende steun te geven.

Daar staat tegenover dat Geloven in Moerwijk zich ook te lang te afhankelijk heeft opgesteld van de financiën van de Protestantse Kerk in Nederland en de Protestantse Kerk Den Haag. De commissie heeft het team gestimuleerd om zelf het heft in handen te nemen voor wat betreft de financiering en bestendinging van de plek. Dit lijkt nu van de grond te komen. Er is een stichting Pionieren in Moerwijk opgericht die zich bezig houdt met fondsen werven ten behoeve van Geloven in Moerwijk.

Helaas zou dat tot resultaat kunnen hebben dat Geloven in Moerwijk haar eigen weg gaat en dus buiten de Protestantse Kerk Den Haag komt te staan. De kerkelijke binding bestaat dan uit het nabuurschap met de Marcuskerk en het netwerk van Urban Mission en het Missionair Platform Den Haag. Het zou ook kunnen dat zij ervoor kiest een 'kerngemeente' binnen de Protestantse Kerk in Nederland te worden.

Wij hopen van harte dat het lukt en dat het team veerkrachtig genoeg is om deze ingewikkelde periode achter zich te laten. Als dat lukt, heeft zij zich omgevormd tot een pioniersplek nieuwe stijl: meer accent op vrijwilligers en externe fondsen.

3.2 Leven in Laak

De pioniersplek Leven in Laak⁵ bestaat al sinds 2014. Onder de bezielende leiding van pionier Petra de Nooy is er een echt op de wijk betrokken pioniersplek in Laak ontstaan. Het pioniersteam raakte zo vooral betrokken bij stichting Present en de Oase (waar bijv. de Alpha-cursus wordt gegeven) en in de straat waar de teamleden wonen. De pioniers bouwden contacten op met bewonersorganisaties, scholen, professionele hulpverlening, kinderclub De Kroko's, de winkeliersvereniging en met de gemeente Den Haag en haar wijkmanagers in Laak. Kwetsbaar hier was dat een groot gedeelte van het netwerk bij de buurtdominee lag.

Wat heel lastig is, is het in contact komen met mensen die nog niet betrokken zijn op de pioniersplek en het volhouden van laagdrempelige activiteiten om hen te kunnen betrekken.

Sinds 2017 zijn er twee vieringen per maand in deze pioniersplek. Eind 2017 ontstond het idee voor een Koffie Toko aan de Gouverneurlaan waar mensen met afstand tot de arbeidsmarkt leren om barista te zijn, waar de buurt een goede cappuccino kan drinken met elkaar in een hippe huiskamer en waar de activiteiten van Leven in Laak een toegankelijk thuis vinden.

Present projectcoördinator kerken: Leven in Laak klopte bij ons aan. Gezien de nood onder mensen in Laak wilden zij ook praktisch aan de slag. Wij vonden elkaar snel op de kernwaarden ontmoeting en verbinding. Eén van de hulpvragen die Leven in Laak oppakte, was bij een cliënt van Parnassia. De groep begon met het vogelpoep-vrij maken van de keuken. Meneer informeerde daarna voorzichtig of dezelfde groep langs wilde komen voor hulp met zijn woonkamer. Bij het tweede bezoek klaarde zijn gezicht op bij het zien van de mensen van Leven in Laak. Deze ontmoeting is er eentje dat ons bij bleef: er ontstond echte verbinding. De Parnassia begeleider van meneer bevestigde dat. Zij vroeg vanuit belangstelling naar de herkomst van de groep. Hun omgang met meneer maakte namelijk 'diepe indruk' op haar.

⁵ <https://www.leveninlaak.nl>

In het voorjaar van 2018 ontstond er een visieverschil tussen de teamleden en de pionier over de toekomst van Leven in Laak en de Koffie Toko. Dit heeft bijna twee jaar veel aandacht opgeëist. Ook de Commissie Haags Pionieren is hier zeer intensief bij betrokken geweest, met name de afgevaardigde uit het College van Kerkrentmeesters en de voorzitter.

Het pioniersteam heeft met vrijwilligers een doorstart gemaakt in het najaar van 2019. Het is mooi om te zien hoe groot de veerkracht van het team (van jonge gezinnen) is, dat activiteiten is blijven organiseren en nu met elkaar naar voren kijkt hoe men de komende jaren verder zal gaan.

Dit team bestaat louter uit vrijwilligers. Het betreft een groep dertigers die deze oude pioniersplek in 2019 een nieuwe start hebben gegeven. Momenteel is er een groep van dertig actieve deelnemers rond 'kwartiertje Laak' (kampeerweekend, picknick, spelletjesmiddag), vieringen en een bijbel-gebedsgroep.

4 Nieuwe pioniersplekken

4.1 LichtDelen

LichtDelen⁶ is de naam van de pioniersplek in Loosduinen die gestart is in september 2017. Er is een enthousiaste pionier, Louise den Hoed, aangesteld die met veel creativiteit het pioniersteam inspireert en met dit team vormgeeft aan de kliederkerkvieringen. Ook is er 'de Bijbelkeuken' opgezet in muziekschool PopRadar, waar volwassenen en kinderen met elkaar eten en met elkaar Bijbelverhalen lezen en op een creatieve manier verwerken. Zowel in de kliederkerk als in de Bijbelkeuken komen steeds enkele nieuwe mensen die geïnteresseerd zijn in het geloof. Er zijn plannen om met een bakfiets met koffie/thee meer de mensen op te zoeken op de verschillende pleinen van Loosduinen.

Pioniersplek LichtDelen doet mee met een pilot van de Protestantse Kerk in Nederland om fondsen te werven. Er zijn al mooie ideeën ontstaan om de inkomsten op termijn te laten groeien.

Grace (moeder van 3 kinderen, woonachtig in Loosduinen en inmiddels ook teamlid van LichtDelen) aan het woord:

'Via Reasa, mijn dochter, ben ik bij LichtDelen terecht gekomen. Ik ging toen mee naar de kliederkerk van LichtDelen en vond dat zo leuk, dat ik er direct graag in mee wilde delen. LichtDelen betekent voor mij: samen zijn, samen leren in en van het leven en het licht delen met anderen.

De positiviteit die uitstraald wordt, spreekt me aan. En ik voel me het meest betrokken door de mogelijkheid steeds weer nieuwe mensen te mogen ontmoeten en hun een stukje te kunnen begeleiden, al is het maar met een praatje. Maar ik kan ook mezelf zijn en mijn eigen verhaal kwijt. Ik zou iedere ervaring hier willen delen, maar vooral het ervaren dat samenzijn je als persoon sterker maakt. En het gevoel je er nooit alleen voor staat.

LichtDelen heeft een stukje onrust in mijn hoofd weggehaald, waar ik het geloof heel lang kwijt was. Allereerst was het geloof mij geleerd, maar nooit geleerd het geloof te voelen. Op mijn 21ste bestond er voor mij geen God en geen geloof meer. Door bepaalde omstandigheden en na een aantal jaar kwam de onrust toch weer terug.

De eerste keer kliederkerk voelde ik de verbondenheid. En ik weet niet of ik het geloof terug vond of dat het mij weer vond na al die jaren. Het grote verschil was nu dat ik het voelde zoals het hoort te zijn en niet omdat het een verplichting was omdat de opvoeding zo was. En zo voelt het nu dagelijks, als thuiskomen bij God. Mijn ideale LichtDelen heeft nog meer variatie in leeftijden. Ik mis de 14 tot 19 jarige nog om die juist in deze tijd dat duwtje in de goede richting te geven. Hoewel dat ook best een hele moeilijke leeftijd is. We zijn zeker al een heel eind op weg. Het is nu al iets waar mensen de naam van kennen en niet meer verbaasd kijken wanneer je LichtDelen noemt. ' ❤️

⁶ <https://lichtdelen.nl>

4.2 LUX

Pioniersplek LUX⁷ startte in januari 2019 en had haar startfeestje op 7 maart bij De Prael aan het Esperantoplein. Gastspreker Stephan Sanders -columnist, filosoof, presentator- vertelde de vijftig aanwezigen over zijn religieuze 'coming out' en hoe dat hem voor nieuwe vragen stelde. Geloven is niet stoppen met denken en geeft ook geen kant en klare antwoorden. Geloven levert ook een heleboel vragen en twijfels op en toch is het de moeite waard.

Vanaf dat startmoment zoekt het pioniersteam naar verbinding met de doelgroep. Zo zijn er maandelijks verschillende activiteiten: LUX-Aan tafel (maaltijd met diepgang), LUX-Onderweg (meditatie-wandelingen), LUX-Borrel (gezelligheid en nieuwe contacten). Ook is men (met andere organisaties) bezig om gezamenlijk iets op te zetten zoals een serie avonden als bijvoorbeeld De Nacht van de Filosofie en Nacht van de Theologie.

Een ander mooi initiatief van LUX is de podcast 'Op zoek naar Haags geluk'. In 'Op zoek naar Haags geluk' komen 20 inwoners uit Den Haag aan het woord over wat hen gelukkig maakt. LUX deelde hiermee gesprekken met onder meer een boswachter, techniekfilosoof, politica en kunstenaar.

Naast alle enthousiasme in het groeiende team van LUX merkt het team ook wel hoe taai het is om de doelgroep te bereiken en warm te krijgen. De pionier is Rik Zwalua.

Twee deelnemers delen over LUX:

'Door de evenementen en de podcast van LUX ontvang ik stof die mij doet nadenken over diepgaande onderwerpen. Het is voor mij een manier om tot rust te komen en even te ontsnappen aan de ratrace van het dagelijks leven. Een mooie bijkomstigheid zijn de leuke ontmoetingen met mensen met een zelfde interesse en die nadenken over dezelfde vragen.' - Sabine (26)

'Ik neem de laatste tijd geregeld deel aan de activiteiten van LUX. Het biedt me de mogelijkheid om samen te wandelen en van gedachten te wisselen over relevante thema's. De boekenclub waardeer ik erg, want het geeft een extra dimensie aan een boek om het samen te lezen en erover van gedachten te wisselen. Ik ben tot nu toe na elke avond bij LUX met inspiratie thuis gekomen.' - Jan (30)

⁷ <https://luxdenhaag.nl>

Ook via social media, zoals Instagram is er contact en worden reactie ontvangen. Enkele reacties via social media na deelname aan de avond over prestatiedruk ('werk je kapot?!):

- *Hartelijk dank allen voor de organisatie van deze zeer leerzame en informatieve avond in de fijne, informele setting! 😊*
- *Vooraf dank aan Tineke en Thijs voor jullie support aan en aandacht voor dit onderwerp en het delen van jullie kennis en ervaring 🙌👏! Ook aan Droominee dank voor de muzikale aanmoediging en samenvatting 🙌😊*
- *Ik kwam alleen en was schijnbaar in 'the minority' qua leeftijd en al enige tijd 'student af' 😊, maar ik voelde mij absoluut niet alleen! Het was fijn om zo'n grote opkomst te zien - al is de aanleiding van het onderwerp uiteraard niet even fijn - en samen te zijn met 'lotgenoten'. Heb leuke mensen ontmoet en veel geleerd.*
- *Dank nogmaals voor de 'vruchtbare' avond!*
- *Iedereen veel geluk en succes met zijn/haar ervaring en verwerking van dit onderwerp 🌸*

4.3 Zinzoekers

De pioniersplek Zinzoekers⁸ is ontstaan vanuit Stek en richt zich op 20 tot 40-jarigen. Sinds 1 januari 2019 is het een officiële pioniersplek met Dorinde IJdo als pionier. Dat werd gevierd met een groot opgezet zomerfeest in de tuin van het Stadsklooster. Op deze zomerse middag vol zonneschijn werd een mooi 'event' neergezet met muziek van Catherine Mooreland op harp, spreker Alain Verheij, gezelligheid met eten en drinken. Zulke events typeren Zinzoekers. Er was in 2019 een Kerstspecial georganiseerd in samenwerking met Initiatives of Change, een organisatie die zich inzet voor een betere samenleving. Er was verder een avond in de Bookstore, een café/boekhandel in het centrum van Den Haag, met Edy Korthals Altes.

Wat opvalt is dat de rol van het team gegroeid is in het afgelopen jaar. Verantwoordelijkheden en taken worden nu veel meer verdeeld onder elkaar. Ter inspiratie zijn dit enkele feedback berichten naar aanleiding van de Nacht van de Hoop:

Het heeft mij echt geraakt. Ik was tot tranen toe geroerd. Vind het soms best lastig om alle ballen in de lucht te houden en dit bood me (in m'n eigen huiskamer) een momentje rust. - Maartje

Mijn complimenten voor het mooie programma. Het was bijzonder om erbij te hebben mogen zijn. - Carola

Heel leuk dat jullie het avontuur van een digitale nacht hebben aangedurfd! Hopelijk tot volgend ...bij een échte nacht van de Hoop! – Saskia

Het was: verrassend, samen, sfeervol, en met mooie diepgang. Technische dienst vond ik ook knap geregeld hoor! Ik heb genoten en ben dolblij dat je nog een keer herinnerde over de deadline zodat ik toch nog aan kon sluiten. - Inge

De Nacht van de Hoop was echt fantastisch. Schitterend gebruik gemaakt van het medium van Zoom. - Jaap Jan

Je voelt dat je het met elkaar doet, dat je samen bent. – Anne

⁸ <http://zinzoekers.nl>

4.4 Hoopvol Transvaal

In september 2020 in de pioniersplek Hoopvol Transvaal⁹ gestart. Pionier is Dick Groenendijk. Hij werkt in Transvaal op een basisschool. Het is een interkerkelijke pioniersplek. Aangezien de grootste betrokkenheid ook financieel van de Protestantse Kerk komt (landelijk en plaatselijk), valt deze pioniersplek ook onder de Commissie Haags Pionieren. Kerken die participeren in deze pioniersplek zijn: De Drieklank (PGG) en de Havenkerk (NGK). Ook zijn er contacten met de Nebokerk (CGK) en vindt er afstemming plaats met de Paardenberg (Stek/PGG), die eveneens voor Transvaal actief is.

Hoopvol Transvaal richt zich op:

- Kinderen en mensen met een middelbare leeftijdsgroep van 25-45 jaar.
- De (enigszins) geïntegreerde, participerende middengroep. De aanduiding 'middengroep' bedoelen wij relatief binnen de wijk Transvaal. In andere wijken zou dit deels onderklasse zijn.
- Mensen die open staan voor een oriëntatie op het christelijk geloof en/of actief op zoek zijn naar een herijking van hun geloof.

Dit vraagt lange termijn commitment en is een extra argument om sterk in te zetten op gemeenschap.

Aan het woord Erwin Noort, teamlid Hoopvol Transvaal:

'We houden onze kinderclub meestal in een school, maar vorige zomer (2019) hadden we besloten om in een park vlakbij te gaan zitten. We begonnen zoals gewoonlijk in de kring met liedjes en een bijbelverhaal. Natuurlijk met wat lekker eten, limonade en koffie erbij. Een moeder van één van de kinderen ging eerst 15 meter verderop zitten. We nodigden haar uit voor koffie. Geen interesse. De tweede keer zat ze op 10 meter afstand. De

derde keer was het 5 meter, wilde ze wel koffie en konden één van ons een gesprekje aanknopen. Het is iets heel kleins maar het zegt m.i. veel over de manier waarop we proberen bezig te zijn in Transvaal. Die middag werd het trouwens heel gezellig. Na de kring hebben we met z'n allen gesport en spelletjes gedaan en wie mee wilde doen, deed mee. Een hele positieve sfeer!

Een ander hoogtepunt was kerst, vorig jaar. We hadden extra ons best gedaan om allemaal lekkere hapjes te regelen. Maar ook het bijbelverhaal en een leuke knutsel hadden we voorbereid. Kinderen én ouders die binnenkwamen bleven spontaan hangen en zo hebben we voor het eerst samen club gedaan! Gewoon, met ouders uit de straat, uit de wijk. Het kan!'

⁹ <https://www.pg-dedrieklank.nl/hoopvoltransvaal>

5 De Commissie Haags Pionieren

5.1 Rol van de commissie

De Commissie Haags Pionieren is een commissie van de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Kerk in Den Haag die de verantwoordelijkheid heeft gekregen om het beleid rond pionieren in Den Haag vorm te geven en uit te voeren:

- De commissie denkt inhoudelijk mee met de bestaande plekken. Jaarlijks worden de pioniersteams (zo mogelijk) op hun locatie bezocht door de commissie en is er een gesprek over de vreugden en de moeiten en de toekomstverwachtingen.
- De commissie onderzoekt waar in Den Haag nog meer gepionierd kan worden.
- De commissie wil een rol spelen in de verbinding van de pioniersplekken aan de wijkgemeenten van de Protestantse kerk Den Haag. Daartoe heeft zij in februari 2020 samen met de pioniersplekken het 'Congrestival' georganiseerd. Een inspiratiefestival waarin missionaire initiatieven werden gedeeld en kerk-breed mensen waren uitgenodigd zich te laten inspireren ons geloof gestalte te geven in de stad.

Vragen die actueel blijven als het om pionieren in Den Haag gaat zijn:

- Hoe ondersteunen we pioniersplekken die moeite hebben om financieel zelfstandig te worden?
- Hoe gaan we om met de contracten van de pioniers (nu projectaanstellingen van max. 3 jaar)?
- Welke impact hebben deze korte aanstellingen op de duurzaamheid van de pioniersplekken?
- Hoe kunnen we zorgen voor betere verbindingen tussen de bestaande wijkgemeenten en de pioniersplekken (ook als er spanningen zijn)?
- Welke 'lege plekken' in Den Haag zijn er en hoe kunnen we hierop inzetten?
- Hoe kunnen we werken aan (meer) (pionier-)teams die goed worden toegerust?
- Hoe maken we structureel onderling contact tussen pioniers en pioniersteams in Den Haag mogelijk?

De Commissie Haags Pionieren heeft een samenwerkingsovereenkomst met het Team Landelijk Pionieren van de Protestantse Kerk in Nederland. Ze is zo betrokken bij het landelijk team en denkt mee met het landelijke pioniersbeleid. Het Landelijk Team ondersteunt het Haags Pionieren door know-how in de commissie te subsidiëren in de persoon van Nico van Splunter, en bij te dragen aan de startbegeleiding voor startende pioniersplekken.

De commissie stelt voor om ook lichtere vormen van pionieren mogelijk te maken, waarbij kleine lokale initiatieven met de expertise van de Commissie Haags Pionieren en een klein beginkapitaal van start gaan. Een groep mogelijke pioniers kan zo ontdekken of ze kan uitgroeien tot een volwaardige pioniersplek, zonder meteen in een bureaucratische molen terecht te komen.

5.2 Pionierbegeleider

In de moeizame relatie met de twee oudste Haagse pioniersplekken bleek de positie van de pionierbegeleider ingewikkeld. De pionierbegeleider is coach van het pioniersteam en begeleider/vertrouwenspersoon van de pionier. Dat botste regelmatig met de andere functies van de pionierbegeleider als (adviserend-)lid van de commissie en betrokkenheid bij het landelijke pioniersteam.

Sinds 2017 ontvangt elke pioniersplek een eigen budget om zelf een pioniersbegeleider te werven. Dit budget wordt nu 'afgeroomd' door de Protestantse Kerk Den Haag om de pionierbegeleider -die ook een stedelijke functie heeft- te bekostigen. Dit is geen wenselijke situatie. De pioniersplekken moeten vrij zijn om een eigen begeleider te kunnen kiezen waar ze vertrouwen in hebben en die soms ook tegenover de commissie kan komen te staan.

Het contract met de huidige pionierbegeleider die tevens adviserend lid is van de Commissie Haags Pionieren, loopt af op 31 december 2020. De huidige constructie loopt via een detachering van Nico van Splunter door de IZB voor acht uur voor het Haagse pionierswerk. De IZB wil dit contract niet verlengen, omdat het dan moet worden omgezet in een vast contract. Het voorstel is nu om de pioniersplekken zelf een verbinding aan te laten gaan met een pionierbegeleider. Dat kan Nico van Splunter zijn. Financiering daarvoor komt van de landelijke kerk.

Wat dan nog overblijft is het werk van een 'coördinator pionieren'. Deze persoon maakt deel uit van de commissie HP (adviserend lid), vertegenwoordigt het Haagse Pionieren in het Landelijk Team van de PKN, zoekt met wijkgemeenten naar 'witte vlekken', is startbegeleider van startende teams en organiseert een Haagse leergemeenschap waarbij zowel de pioniersteams als de teams die bezig zijn met (missionaire) vernieuwing welkom zijn.

5.3 Samenstelling

De Commissie Haags Pionieren is gestart in februari 2017. Leden van de huidige commissie zijn:

- Nico van Splunter (pionierbegeleider, lid landelijk Team Pionieren)
- Christiaan Scheen (diaken Abdijkerk, secretaris)
- Kees Ockhuysen (lid College van Kerkrentmeesters, penningmeester)
- Shari van den Hout (beleidssecretaris Algemene Kerkenraad)
- Willeke Eikelenboom (afdelingsmanager Stek, stichting voor stad en kerk)
- Jaap van den Akker (predikant Bezuidenhout/Mariahoeve, voorzitter)

6 Investeren in nieuwe vormen van kerkzijn

6.1 De kosten van vijf jaar Haags pionieren

In september 2016 is de notitie Pionieren in Den Haag door de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Kerk Den Haag aangenomen. Door dit besluit werd er voor vijf jaar structureel geld vrij gemaakt om te gaan pionieren in Den Haag. Het vrijgemaakte geld was volgens de genoemde notitie €50.000 voor 2016 en de vier jaar daaropvolgend steeds €53.000. Totaal voor vijf jaar dus €262.000¹⁰.

De commissie heeft zich ingespannen om de kosten van de pioniersplekken van de afgelopen vijf jaar in beeld te brengen. Dat bleek nog niet eenvoudig te zijn. Het College van Kerkrentmeesters hanteert geen code in de administratie voor de kosten van de pioniersplekken. De commissie heeft in onderstaande overzicht gebruik gemaakt van de rapportages (ontwikkelverslagen) van de pioniersplekken aan het Landelijk Team Pionieren van de Protestantse Kerk in Nederland.

Uit die cijfers blijkt dat de totale kosten van vijf jaar Haags pionieren €288.606 bedragen. Dat is €57.721 per jaar. Ruim boven het in 2016 toegezegde budget. Dat komt door de extra personeelskosten van pioniers met vaste aanstellingen. De vorming van nieuwe pioniersplekken is juist later op gang gekomen dan in het rapport van 2016 werd gedacht.

Op 10 maart 2017 is er een samenwerkingsovereenkomst getekend tussen de Protestantse Kerk Den Haag en de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk. Deze overeenkomst loopt van 1 maart 2017 tot en met 1 maart 2021. In deze overeenkomst wordt de betrokkenheid van de Commissie Haags Pionieren bij het Landelijk Team Pionieren gedefinieerd, de intentie om jaarlijks een pioniersplek in Den Haag te starten en de pionierbegeleiding vanuit de landelijke kerk voor de pioniersplekken in Den Haag vorm te geven.

Voor deze samenwerking en de pioniersbegeleider wordt jaarlijks maximaal €10.000 subsidie verleend door het Landelijk Team Pionieren (tot een maximum van 60% van kosten) en €1.800 voor de pionierbegeleiding per pioniersplek per jaar.

De Commissie heeft er geen zicht op in hoeverre aanspraak is gemaakt op deze subsidie. Behalve dat de jaarlijkse bijdrage voor de pionierbegeleiding jaarlijks door de pioniersplekken is aangevraagd. De intentie van het Landelijk Team Pionieren is om deze samenwerkingsovereenkomst voort te zetten. Ook de Commissie Haags Pionieren zou dit graag zien. Deze samenwerking is van belang om op de hoogte te blijven van de landelijke ontwikkeling en om zo gesubsidieerd te blijven worden bij de ondersteuning van het pionierswerk in Den Haag. Zoals ook hierboven al is geformuleerd, stelt de commissie wel voor om de pionierbegeleiding los te koppelen van de beleidsmatige ondersteuning van de commissie en de startbegeleiding.

¹⁰ Pionieren in Den Haag, pag. 13.

Bijdrage PGG	2016 realisatie	2017 realisatie	2018 realisatie	2019 realisatie	2020 begroting
Geloven in Moerwijk	€ 15.000	€ 7.058	€25.162	€ 38.023	€ 7.500
Leven in Laak	€ 25.702	€ 44.238	€29.502	€ 57.185	€ 1.500
LichtDelen			€ 3.345	€ 6.731	€ 6.000
Zinzoekers				€ 6.000	€ 6.000
LUX				€ 1.078	€ 5.500
Hoopvol Transvaal					€ - ¹⁾
Commissie Haags Pionieren ²⁾		€ 199		€ 17	€ 2.902
Ondersteuning Haags Pionieren LTP	pm	pm	pm	pm	pm
Totaal	€ 40.702	€ 51.459	€ 58.009	€ 109.034	€ 29.402

1) Hoopvol Transvaal krijgt een bijdrage uit de wijkreserve van de voormalige wijkgemeente Juliana/Valkenboskerk van drie keer €6000 voor 2020, 2021 en 2022.

2) In 2020 is het Congrestival georganiseerd door de Commissie Haags Pionieren. De grootste kostenpost daarvoor was de huur van de Grote Kerk.

6.2 Investeren in de toekomst

Voor de komende jaren zijn er voor de lopende pioniersplekken verplichtingen aangegaan: met de pioniersplekken zelf, met de pioniers en met de landelijke kerk. De Commissie Haags Pionieren adviseert om de pioniersplekken te blijven ondersteunen, met nadruk op de eigen verantwoordelijkheid van de pioniersteams en de verwachting dat ze zelf nieuwe en andere fondsen aanboren ter bestendiging van hun pioniersplek. De commissie volgt ook het spoor van de landelijke kerk, dat er meer wordt ingezet op pioniersteams van vrijwilligers en minder op pionier-voortrekkers met een grote aanstelling. Daarnaast adviseert de commissie om budget te houden voor nieuwe pioniersplekken. Dat budget zou op €25.000 tot €27.500 per jaar uitkomen.

Bijdrage PGG	2021 begroting	2022 begroting	2023 begroting	2024 begroting	2025 begroting
Geloven in Moerwijk					
Leven in Laak	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500
LichtDelen	€ 6.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000
Zinzoekers	€ 6.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000
LUX	€ 5.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000
Hoopvol Transvaal	€ - ¹⁾	€ -	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500
Nieuwe pioniersplekken	€ 6.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000	€ 12.000
Commissie Haags Pionieren	€ 500	€ 500	€ 500	€ 500	€ 500
Ondersteuning Haags Pionieren LTP	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Totaal	€ 25.000	€ 26.000	€ 27.500	€ 27.500	€ 27.500

1) Rekening houdend met een werkkapitaal van €3.000 in 2021 uit de wijkkas van de Juliana-/Valkenboskerk

7 De toekomst van vernieuwend kerk-zijn

'Stel dat er in 2020 in Den Haag zeven pioniersplekken zijn. Experimenten met nieuwe vormen van kerkzijn, gericht op mensen die niet (meer) bij een kerk betrokken zijn. Meestal kleinschalig, soms wat groter.'

In 2016 was er een droom. Een droom van nieuwe vormen van kerk-zijn in Den Haag, gericht op mensen die niet (meer) bij een kerk betrokken zijn, meestal kleinschalig of wat groter.

Ruim vier jaar later mogen we concluderen dat die droom is uitgekomen. Er zijn zes gemeenschappen ontstaan, lichtplekken kriskras door Den Haag, waar mensen met de hoopvolle boodschap van het Evangelie in aanraking komen. Mensen uit allerlei sociale lagen, van allerlei leeftijden en herkomst. Dat is een prestatie van formaat!

De uitdaging voor de (nabije) toekomst is om deze pioniersplekken te blijven ondersteunen. Ze verdienen het om hun netwerk te vergroten, contacten te verdiepen en zich te blijven ontwikkelen in het zoeken en vinden van nieuwe wegen en nieuwe taal om het geloof ter sprake te brengen.

Tegelijkertijd is dit een opdracht van alle leden van de Protestantse Kerk Den Haag en van alle wijkgemeenten. Zowel landelijk als stedelijk is het reguliere missionaire werk en het pionierswerk soms tegen elkaar uitgespeeld, of te ver uit elkaar getrokken, terwijl het eigenlijk twee manieren zijn van eenzelfde missionaire Kerk.

Met het Congrestival in februari 2020 heeft de Commissie Haags Pionieren geprobeerd de missionaire initiatieven van onze kerken en de pioniersplekken bij elkaar te brengen. Dat is toen maar gedeeltelijk gelukt, maar het verdient wel aanbeveling dit te blijven proberen. Soms bewegen missionaire activiteiten van de wijkgemeenten zich op hetzelfde terrein als pioniersplekken (Alpha-cursussen, kliederkerken, cursussen levenskunst, inloophuizen, open-kerk activiteiten). Wijkgemeenten en pioniersplekken kunnen elkaar inspireren en bij de les houden, leren van elkaars ervaringen en zo ontdekken dat ze geen bedreiging zijn voor elkaar, maar een aanvulling op elkaars werk. De Commissie Haags Pionieren zal dit groot- en kleinschalig blijven stimuleren.

In het beleid en in de structuur van de kerk zou meer duidelijk moeten worden dat missionair kerk-zijn meer is dan pionieren. Al het kerk-en-buurtwerk, kunstexposities, het werk van Stek, activiteiten voor 30-40ers, concerten of het idee 'Onder de Toren' in de Duinzichtkerk - het is officieel geen pionieren, maar het is wel missionair werk! Het voelt voor de initiatiefnemers vaak wel als pionieren. Dat geldt ook voor de ideeën die zijn voortgekomen uit het plan Verankering jeugdwerk. Ook dat is (o.a.) missionair en ook dat zal pionieren in onze grote stad betekenen.

Het is van belang om hier het overzicht te behouden. Het zou al helpen als de financiering voor deze nieuwe manieren van kerkelijke presentie in onze stad uit één fonds komt. Dat kan een nieuw fonds zijn of een fonds dat er al is, zoals het Fonds voor Ontwikkeling & Vernieuwing. Welk fonds het ook wordt, dit fonds zou meer armslag moeten krijgen en de regisseur kunnen worden van vernieuwingsprojecten van de Protestantse Kerk Den Haag.

De missionaire pioniersplekken van onze kerk zouden bij dit Fonds een aanvraag kunnen doen, net als andere vernieuwende missionaire initiatieven en initiatieven uit de commissie Jeugd (i.o.) van de Algemene Kerkenraad of interculturele projecten. Het Fonds zou dan waarschijnlijk een ander statuut moeten krijgen, een andere focus en ook een proactieve opstelling.

Voordeel hiervan is dat de Commissie Haags Pionieren niet aan van de vele deelgebieden is op het vlak van vernieuwend kerk-zijn, maar dat er een koepel is waar aanvragen en projecten op hun waarde getoetst kunnen worden en er ook een toets kan plaatsvinden of er niet al zo iets gebeurt in (protestants) kerkelijk Den Haag. Zo kunnen ook eerder dwarsverbanden of samenwerkingsmogelijkheden worden gesignaleerd.

Voor huidige en nieuwe pioniersplekken brengt dit nauwelijks veranderingen met zich mee. De huidige pioniersplekken kunnen worden gecontinueerd. De aanstellingen zijn momenteel steeds voor drie jaar. Dat is een goede periode. Het is een tijdsperiode waarin wordt georiënteerd, gestart en een eerste aanzet voor continuering wordt gegeven. Tegelijkertijd is er vanaf het begin duidelijk dat de pioniersplek zelf verantwoordelijk is voor een sluitende begroting en van meet af aan moet kijken naar derde geldstromen, subsidies en donateurs om een vervolg na drie jaar mogelijk te maken. Dit om toekomstgericht pionieren mogelijk te maken. Probleem bij de contractduur van drie jaar is het vervolg. Een tweede contract zou direct een vast contract moeten zijn en dat is onwenselijk en in het verleden ook belastend gebleken. De landelijke kerk denkt met ons mee hoe hiermee om te gaan.

Ook pionieren zonder betaalde pionier zou wat meer gepromoot kunnen worden. De pioniersgemeenschap van de Protestantse Kerk in Nederland ondersteunt niet alleen financieel, maar vooral ook door trainingen en een leergemeenschap te bieden waarin een team kan groeien en leren hoe het in de eigen context het beste missionair actief kan zijn.

Voor de start van een nieuwe pioniersplek kan het overkoepelende fonds dan na een voordracht van de Commissie Haags Pionieren, zorgdragen en beslissen. De inhoudelijke stedelijke begeleiding van de pioniersplek, het pioniersteam en de (eventuele) pionier blijven de verantwoordelijkheid van de Commissie Haags Pionieren, net als contacten met en verantwoording aan de Algemene Kerkenraad en het Landelijk Team Pionieren in de Protestantse Kerk in Nederland.

Focus van de Commissie Haags Pionieren is en blijft begeleiding van de huidige pioniersplekken en pioniers en het zoeken naar nieuwe mogelijkheden om de plekken of groepen in Den Haag te bereiken via de missionaire roeping van de kerk.

8 Aanbevelingen aan de Algemene Kerkenraad

1. Missionair zijn behoort tot de kern van gemeente-zijn. Elke kerk is missionair. Het missionaire werk van de wijkgemeenten, de Protestantse Kerk Den Haag en de pioniersplekken moeten dicht bij elkaar worden gebracht.
2. De Commissie Haags Pionieren heeft daarin een verbindende rol. Zij onderneemt initiatieven om:
 - Te zoeken naar plekken of doelgroepen in Den Haag waar missionaire initiatieven mogelijk en/of nodig zijn;
 - Missionaire werkers uit de Protestantse Kerk De Haag bij elkaar te brengen;
 - De pioniers en pioniersteams onderling met elkaar in contact te brengen;
 - De uitwisseling tussen missionaire werkers uit de wijkgemeenten en pioniersteams te bevorderen;
 - Missionaire initiatieven en het werk van pioniersplekken onder de aandacht te brengen van de gemeenteleden van de Protestantse Kerk Den Haag;
 - Missionaire initiatieven van de wijkgemeenten van de Protestantse Kerk Den Haag te ondersteunen;
 - Een bijdrage te leveren aan de (missionaire) toerusting van onze gemeenteleden;
 - Via de Algemene Kerkenraad betrokken te zijn bij stedelijk missionair werk vanuit Stek, vanuit de Commissie Jeugd, het Fonds voor Ontwikkeling & Vernieuwing of een ander overkoepelend PGG Fonds, de Haagse Gemeenschap van Kerken en het Missionair Platform Den Haag.
3. De huidige pioniersplekken draaien goed. De pioniersplekken blijven financieel, inhoudelijk en procesmatig ondersteund.
4. Maak ook lichtere vormen van pionieren mogelijk, waarbij kleine lokale initiatieven met de expertise van de Commissie Haags Pionieren en een klein beginkapitaal van start gaan. Een groep mogelijke pioniers -uit de wijkgemeenten- kan zo ontdekken of het kan uitgroeien tot een volwaardige pioniersplek, zonder meteen in een bureaucratische molen terecht te komen.
5. De krimpende kerk en de veranderingen waaraan een stad als Den Haag continu onderhevig is, vragen om een pionierende kerk. De Protestantse Kerk Den Haag blijft investeren in nieuwe vormen van kerkzijn en nieuwe pioniersplekken.
6. Er wordt steeds gewerkt met projecten en contracten van drie jaar. De pioniersteams zijn zelf verantwoordelijk voor de ontwikkeling en de financiële verduurzaming van de pioniersplek. De Commissie Haags Pionieren ondersteunt hen daarbij.

7. De rol van de pionierbegeleider moet veranderen. Hij heeft nu teveel petten op, waardoor hij niet voldoende vrij en onafhankelijk is voor de pioniers en de pioniersteams. De pioniersteams kiezen met de gelden die daarvoor vanuit de landelijke kerk beschikbaar worden gesteld – zelf een eigen pionierbegeleider.
8. De Samenwerkingsovereenkomst met het Landelijk Team Pionieren van de Protestantse Kerk in Nederland worden gecontinueerd, zodat de commissie expertise uit het landelijk team in de commissie behoudt.
9. Voor een goede inbedding in het missionaire werk van de Protestantse Kerk De Haag zou er een substantieel fonds moeten komen dat de regie voert over alle nieuwe vormen van kerk-zijn. Deze taak zou bij een vernieuwingsfonds moeten liggen. Nieuwe pioniersplekken doen via de Commissie Haags Pionieren een beroep op financiële ondersteuning.
10. De Commissie Haags Pionieren ontwerpt met het College van Kerkrentmeesters een systematiek om de kosten van het Haags Pionieren goed in beeld te hebben en te monitoren of toegekende subsidies ook daadwerkelijk worden uitgekeerd. Het lid van de Commissie Haags Pionieren dat tevens lid is van het College van Kerkrentmeesters wordt hierin leidend.

Bijlage 1 Samenwerkingsovereenkomst Protestantse Kerk in Nederland (Landelijk Team Pionieren) en de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage

De Dienstenorganisatie van Protestantse Kerk in Nederland en de Protestantse Gemeente 's-Gravenhage (PGG) willen de komende tijd samenwerken. De gezamenlijke doelstelling is het starten van nieuwe pioniersplekken en het ondersteunen van bestaande pioniersplekken in hun missionaire werk. Met een pioniersplek bedoelen we een nieuwe vorm van kerkzijn voor mensen die niet naar een kerk gaan, met als uitgangspunten: afstemming op de context, gedeeld geloof en duurzame gemeenschapsvorming.

Deze samenwerking krijgt vorm vanuit de visie die te vinden is in de drie recentste visienota's van de Protestantse Kerk, te weten 'Kerk 2025', 'De hartslag van het leven' en 'Van U is de toekomst'. Ook wordt gewerkt vanuit de visie en kaders in de notitie 'Pionieren in Den Haag' van 14 augustus 2016 (geaccordeerd door de AK op 28 september 2016) en de visie en kaders zoals besproken in het landelijk team pionieren.

Tijdsduur en tussentijdse evaluaties

De afspraken lopen van **1 januari 2020 tot 31 december 2024**. Jaarlijks is er een evaluatiegesprek met de voorzitter van de Commissie Haags Pionieren en de Haagse pionierbegeleider. Op basis daarvan kan waar gewenst de samenwerking worden aangepast of gestopt.

Inhoud en resultaat van de samenwerking

Bij de samenwerking gaat het om de volgende zaken:

- De PGG is **betrokken bij het landelijk team pionieren**. Het doel hiervan is elkaar op de hoogte te houden van de ontwikkelingen en afstemming van het beleid rond pionieren. *Concreet is dit nu vijf keer per jaar op woensdagochtend (Utrecht 3x, Hydepark 2x). Bij minimaal 80% van de overleggen is een vertegenwoordiger van de PGG. Nico van Splunter is op dit moment de vertegenwoordiger die aanhaakt vanuit de PGG. Wisseling van vertegenwoordiger gaat in overleg met de dienstenorganisatie.*
- De PGG draagt bij aan de **realisatie van nieuwe pioniersplekken**. Dit door publiciteit richting de achterban, door te werken aan een bestuurlijke cultuur waarin ruimte en waardering is voor pionieren, en door in de stad pro-actief contact te leggen met enthousiastelingen en kerken die mogelijk willen pionieren. *Concreet wil de PGG elk jaar gemiddeld 1 nieuwe pioniersplek starten.*
- De PGG draagt bij aan de **ondersteuning van bestaande plekken**. Dit eerst en vooral via pionierbegeleiding van de Haagse pioniersplekken. *Concreet is Nico van Splunter pionierbegeleider namens de PGG. Pioniersplekken krijgen wel een keuze in welke pionierbegeleider ze willen, waarbij Nico een optie is.*

Financiële afspraken

De Protestantse Kerk levert op de volgende manieren een bijdrage aan dit werk van de PGG:

Basissubsidie voor deze samenwerking:	€ 4.000 maximaal per jaar
Waarvan:	
- € 2.000 deelname landelijk team / start- en pionierbegeleidersoverleggen	
- € 2.000 wervende activiteiten / acquisitie	
Per ondersteuningsjaar van een pioniersplek:	€ 1.800 per plek per jaar
Per nieuwe samenwerkingsovereenkomst:	€ 2.500 eenmalig per plek

De **basissubsidie** van Dienstenorganisatie is een bijdrage aan het geheel van het werk dat rond pionieren gebeurt vanuit de PGG, zoals eerder geschetst. Het gaat om werk dat de PGG sowieso zou willen doen vanuit haar missie. Kostenoverschrijdingen die hieruit voortvloeien, zijn daarom ook voor rekening van de PGG. De pionierbegeleider vormt – samen met de Commissie Haags Pionieren – de motor van het pionieren vanuit de PGG, zoals beschreven in de notitie 'Pionieren in Den Haag'. Zolang de samenwerking loopt, kan de PGG aan het begin van een nieuw samenwerkingsjaar de subsidie schriftelijk opvragen, met verwijzing naar deze overeenkomst. Daarna wordt de subsidie door de Dienstenorganisatie binnen zes weken overgemaakt.

Als er per jaar meer dan 4 nieuwe pioniersplekken gaan ontstaan, vindt vooraf nader overleg plaats over de financiële kaders.

Mensen die werken voor of in samenwerking met de PGG kunnen – na akkoord van de Dienstenorganisatie voor de inzet van deze persoon – een vergoeding krijgen voor de **ondersteuning van specifieke pioniersplekken**. Deze subsidie voor ondersteuning is gekoppeld aan de werkwijze en het profiel dat geldt voor pionierbegeleiders. De vergoeding wordt door de Dienstenorganisatie uitgekeerd aan de PGG; de PGG betaalt waar nodig vervolgens de desbetreffende pionierbegeleider.

Overige opmerkingen

De financiële afspraken worden gemaakt onder het voorbehoud dat de benodigde financiën binnen de jaarlijkse begroting van de Dienstenorganisatie beschikbaar zijn.

Als er zaken zijn waar deze afspraken niet in voorzien of waarbij verschillen van inzicht ontstaan, dan spannen de Dienstenorganisatie en het PGG zich om in overleg tot een goede werkwijze te komen.

Aldus afgesproken op 2 november 2020.